

Inspektion av Åklagarmyndigheten, åklagarkammaren i Umeå, den 23 september 2014

Deltagare från JO m.m.

På uppdrag av justitieombudsmannen Cecilia Renfors genomförde områdesansvariga föredraganden Maria Ulfsdotter Klang och föredraganden Peter Lidman samt sekreteraren Daniel Andersson en inspektion av Åklagarmyndigheten, åklagarkammaren i Umeå, den 23 september 2014.

Inspektionen genomfördes i åklagarkammarens lokaler på Ridvägen 10 i Umeå.

JO:s medarbetare togs emot av vice chefsåklagaren Axel Holmberg som beskrev verksamheten vid åklagarkammaren och bl.a. upplyste att det fanns elva åklagare anställda.

Vid inspektionens avslutande informerades Axel Holmberg översiktligt om vad som hade kommit fram vid inspektionen och om ärendets fortsatta handläggning.

Aktgranskning

Vid inspektionen granskades cirka 100 beslut om att utfärda kontaktförbud, 25 beslut om att inte utfärda kontaktförbud och 10 beslut om att upphäva kontaktförbud. Granskningen var huvudsakligen inriktad på hur besluten hade motiverats. De ärenden där motiveringen för att utfärda kontaktförbud inte framgick tydligt av besluten granskades även i sak för att kontrollera grunderna för besluten.

Beslut om att utfärda kontaktförbud

Av 12 § lagen om kontaktförbud framgår att ett beslut om att utfärda kontaktförbud ska vara skriftligt och ange bl.a. de skäl som bestämt utgången.

Bsluten följde en standardmall på så sätt att samtliga beslut inleddes med referat av lagtexten i 1 § andra stycket lagen om kontaktförbud – det finns på grund av särskilda omständigheter risk att den mot vilket förbudet avses gälla (förbudspersonen) kommer att begå brott mot, förfölja eller på annat sätt allvarligt trakassera den som förbudet avses skydda (skyddspersonen).

Besluten avslutades också regelmässigt med en hänvisning till den proportionalitetsbedömning som ska göras enligt bestämmelsens tredje stycke – skälet för ett sådant förbud uppväger det intrång eller men i övrigt som förbudet innebär för förbudspersonen.

Vad som därutöver angavs som skäl för besluten varierade.

De beslut där skälen var tydligt angivna

I cirka 60 procent av de granskade besluten framgick tydligt av motiveringen på vilken grund som kontaktförbud hade utfärdats. Gemensamt för huvuddelen av dessa beslut var att det inte endast angavs att utredningen gav stöd åt ansökan om kontaktförbud. Någon eller några konkreta omständigheter åberopades också.

I de flesta beslut framgick att det var fråga om upprepad brottslighet, t.ex. flera fall av olaga hot, ofredande eller våldsbrott. Som exempel kan nämnas att det i ett beslut angavs att de hot som hade framförts var så allvarliga att det fanns skäl för kontaktförbud trots att förbudspersonen tidigare var ostraffad. I ett ärende hade angetts att förbudspersonen vid flera tillfällen uttalat allvarliga dödshot och att hoten var föranledda av att skyddspersonen inlett en relation. I ett liknande fall hade anförts att dödshoten skett under en längre period och att de hade eskalerat. Det fanns också ett beslut där förbudspersonen vid flera tillfällen hade dömts för brott mot annans frihet eller frid och även upprepade gånger för brott mot skyddspersonen. Förbudspersonen skulle inom kort friges villkorligt och det ansågs därför finnas skäl för kontaktförbud. I vissa fall hade angetts att det allmänna straffhotet inte var tillräckligt för att förhindra förbudspersonen att begå brott mot skyddspersonen, t.ex. när det hade varit upprepade allvarliga hot.

En del beslut var huvudsakligen motiverade med en hänvisning till den brottslighet som utredningen avsåg. Som exempel kan nämnas att det i flera ärenden angavs att det pågick förundersökning om grov kvinnofridskränkning och att den gav stöd för att det fanns en risk att förbudspersonen skulle komma att begå brott mot, förfölja eller på annat sätt allvarligt trakassera skyddspersonen. I ett flertal fall hade anförts att det fanns misstanke om övergrepp i rättsak och att brottet därmed var av sådan art att det kunde antas finnas risk för ytterligare brott eller allvarliga trakasserier.

I ett antal ärenden framgick det inte om det fanns någon brottsmisstanke, och i vissa fall inte vilken brottsrubricering som var aktuell. I besluten hade istället angetts att förbudspersonen på olika sätt hade tagit oönskade kontakter med skyddspersonen. Som exempel kan nämnas att förbudspersonen under en längre period kontaktat skyddspersonen utan att ha några rimliga skäl för det eller att förbudspersonen på ett ihärdigt sätt sökt kontakt med skyddspersonen. I ett annat beslut angavs att förbudspersonen hade erkänt att hon tagit opåkallade kontakter med skyddspersonen trots att denne uppmanat henne att inte göra det.

I många fall hade åklagaren även uttryckligen redovisat sin bedömning av bevisläget i utredningen. Det hade då t.ex. angetts att skyddspersonens uppgifter om misshandel eller olaga hot vann stöd av övrig utredning. I vissa fall var det

ännu mer specifikt, t.ex. att uppgifterna stöddes av vittnesbevisning eller viss skriftlig bevisning. I ett par beslut hade angetts att förbudspersonen medgett att han eller hon sökt upp skyddspersonen. I ett antal fall konstaterades att åtal hade väckts för de brott som låg till grund för ansökan om kontaktförbud.

Vid beslut om förlängning av kontaktförbud var motiveringen oftast knuten till hur tidigare kontaktförbud hade efterlevts. I ett antal fall konstaterades att förbudspersonen vid flera tillfällen hade överträtt eller på annat sätt inte respekterat kontaktförbudet. Det fanns även ett antal ärenden där det angetts att förbudspersonen dömts eller var åtalad för överträdelse av kontaktförbud.

I de beslut där det hade utfärdats ett utvidgat kontaktförbud var det särskilt motiverat varför det inte ansågs tillräckligt med ett ordinärt förbud. Som exempel kan nämnas att det i ett beslut hade angetts att förbudspersonen förutom att han var misstänkt för flera fall av ofredande också utan anledning hade uppehållit sig utanför skyddspersonens bostad och även i orimlig omfattning kört fram och tillbaka utanför hennes hus. I ett annat beslut anfördes att förbudspersonen trots kontaktförbud sökt upp skyddspersonen och även vid flera tillfällen uppehållit sig i närheten av hennes bostad. Ett annat exempel var att det hade angetts att förbudspersonen efter avtjänat straff för grov kvinnofridskränkning överträtt ett då gällande ordinärt kontaktförbud och även dömts för olaga hot och hemfridsbrott.

De beslut där skälen inte framgick tydligt

I cirka 40 procent av besluten framgick inte tydligt av motiveringen på vilken grund kontaktförbud hade utfärdats.

I ett antal ärenden motiverades utfärdandet av kontaktförbudet, utöver den angivna lagtexten, endast med att pågående utredning gav stöd åt ansökan. Ett beslut var bara motiverat med att avslutad huvudförhandling gav stöd åt ansökan. I ett fall anfördes endast att det allmänna straffhotet inte bedömdes som tillräckligt för att hindra förbudspersonen från att begå brott mot skyddspersonen.

I några fall specificerades vilket brott utredningen gällde. Misstankarna avsåg i de fallen t.ex. olaga hot, misshandel och skadegörelse. Det rörde sig alltså inte om grov kvinnofridskränkning eller fridskränkning, som redan genom rubriceringen anger att det är fråga om upprepad brottslighet i nära relationer.

I relativt många beslut hade det visserligen angetts något mer än en hänvisning till att pågående utredning gav stöd åt ansökan. Motiveringarna var dock inte sådana att de närmare angav skälen för kontaktförbudet. Som exempel kan nämnas formuleringar som angav att det fanns stöd för målsägandens uppgifter om våld, att det mot bakgrund av uppgifterna i ärendet och parternas relation fanns skäl för kontaktförbud eller att brottsligheten mot skyddspersonen motiverade kontaktförbud.

En annan vanligt förekommande motivering var att förbudspersonen tidigare hade dömts för våldsbrott eller brott mot frid eller frihet. I vissa fall hade angetts att

brotten riktats mot någon närstående, men endast i ett par fall framgick att det var mot skyddspersonen. I vissa av dessa ärenden angavs att även pågående utredning gav stöd åt ansökan men det framkom inte något ytterligare om vilka misstankar som avsågs. I ett beslut hade endast anförts att förbudspersonen tidigare hade dömts för misshandel av skyddspersonen och att hon hade svårt att stå emot honom när han kontaktade henne.

I ett ärende hade angetts att förbudspersonen nyligen hade dömts för ett allvarligt våldsbrott mot närstående, vid vilket tillfälle skyddspersonen hade varit närvarande. Först vid genomgång av handlingarna i ärendet framgick att skyddspersonen var ett spädbarn som hade varit i sin mammas famn när hon misshandlades grovt av en närstående.

Även i ett antal av dessa ärenden hade åklagaren redovisat sin bevisvärdering i den pågående förundersökningen, t.ex. att det fanns viss stödbevisning. I flera fall framgick dock inte vilken brottslighet som avsågs eller någon ytterligare motivering till varför det fanns skäl för kontaktförbud. I ett beslut hade endast anförts att inhämtad SMS-trafik och andra omständigheter gav stöd åt ansökan. Andra exempel var att det endast hade angetts att vissa skador påvisats på målsäganden eller att det fanns skador som var förenliga med det påstådda händelseförloppet. I några fall angavs att förbudspersonen stod under åtal för t.ex. misshandel eller olaga hot av skyddspersonen. Det framgick dock inte om det var upprepad brottslighet eller något annat ytterligare skäl för kontaktförbud.

Ytterligare ett exempel på när åklagaren endast hade gjort en bedömning av själva förundersökningen, och inte motiverat kontaktförbudet särskilt, var ett beslut där det konstaterades att både skyddspersonen och förbudspersonen hade vissa skador. Detta tydde enligt åklagaren på handgripligheter och det anfördes att fler utredningsåtgärder behövde vidtas.

I några beslut om förlängning av kontaktförbud hänvisades endast till de skäl som angivits i det ursprungliga beslutet. Vid kontroll av grundbesluten hade det i några fall endast angetts att utredningen gav stöd åt ansökan och att det fanns bevisning. I ett par fall var dock grundbesluten välmotiverade.

I ett beslut om förlängning av kontaktförbud hade endast angetts att förbudspersonen hade fällts till ansvar för våldsbrott mot skyddspersonen. Det konstaterades också att skyddspersonen i och för sig hade kontaktat förbudspersonen, men att det föreföll som om dessa kontakter hade varit nödvändiga.

Granskning i sak för att kontrollera grunderna för besluten

Vid en granskning av handlingarna i de ärenden där skälen inte framgick tydligt av besluten framkom att det i huvuddelen av ärendena framstod som sakligt motiverat att utfärda kontaktförbud.

I cirka fem ärenden kunde det dock ifrågasättas om besluten var sakligt motiverade. Som exempel kan nämnas att det i ett beslut hade angetts att förbudspersonen var åtalad för brott mot skyddspersonen. Vid granskning av handlingarna kom fram att det endast rörde sig om ett fall av olaga hot. I ett par andra ärenden utgjordes grunden för kontaktförbud i princip endast av ett fall av misstänkt våldtäkt i nära relation.

Ett annat exempel var att det i ett beslut hade angetts att förbudspersonen nyligen hade dömts för våldsbrott mot skyddspersonen. Förbudspersonen vistades också ofta i närheten av skyddspersonens bostad. Vid granskning av handlingarna i ärendet kom fram att förbudspersonen dömts för misshandel, olaga hot och skadegörelse vid ett och samma tillfälle och att dennes flickvän var granne med skyddspersonen.

Ett beslut hade upphävts av tingsrätten. Åklagaren hade i sitt beslut anfört att pågående utredning gav stöd åt ansökan eftersom förbudspersonen i förhör medgett visst våld mot skyddspersonen. Vid en granskning av handlingarna framkom att det pågick en utredning om misshandel och olaga hot vid ett och samma tillfälle. Tingsrättens skäl för att upphäva kontaktförbudet var i huvudsak att det framgick att förbudspersonen inte ensidigt kontaktade skyddspersonen.

Beslut att inte bevilja kontaktförbud

Av i princip samtliga beslut att inte bevilja kontaktförbud framgick anledningen till det. De vanligaste motiveringarna var att det inte fanns någon misstanke om brott, att personen inte tidigare dömts för brott mot skyddspersonen eller att tidigare begångna brott låg långt tillbaka i tiden. I ett antal fall angavs att förundersökningen avseende de brott som legat till grund för ansökan om kontaktförbud hade lagts ned. I några fall hade åklagaren redovisat en bedömning av bevisläget, t.ex. att det inte fanns några vittnen eller saknades annan stödbevisning till det påstådda brottet och att det mot den bakgrunden inte fanns grund för kontaktförbud.

I relativt många beslut hänvisades till den misstänkta brottsligheten som sådan. Till exempel fanns det fall där det angavs att det i och för sig fanns brottsmisstankar men att de endast avsåg ett fall av ofredande, misshandel eller annan ringa brottslighet. I ett ärende hade angetts att förbudspersonen i och för sig hade uttryckt sig hotfullt i sms till skyddspersonen, men att de hot som framförts inte var av sådan mängd eller av den karaktären att de gav stöd för att utfärda kontaktförbud. I ett antal fall konstaterades endast att brottsligheten inte var av den arten att det motiverade kontaktförbud. Ett annat exempel var att de uppgifter som hade lämnats i utredningen endast avsåg gärningar i förhållande till egendom.

Det fanns även exempel på att andra omständigheter än själva brottsutredningen hade beaktats. I några beslut anfördes t.ex. att förbudspersonen hade respekterat tidigare beslut om kontaktförbud eller att parterna inte hade haft kontakt på länge. Ett beslut hade motiverats med bl.a. att förbudspersonen var vårdnadshavare till

skyddspersonen och att ett kontaktförbud skulle få stor påverkan på kontakten mellan barn och förälder. I ett par fall hade hänsyn tagits till att parterna hade gemensamma barn. I ett annat fall hade anförts att parterna inte längre var sammanboende och att brottsligheten hade begåtts under den tiden de var sammanboende.

Upphävda kontaktförbud

Av samtliga beslut framgick anledningen till att kontaktförbudet hade upphävts. Som skäl hade angetts t.ex. att sökanden inte längre begärde kontaktförbud, att åtal avseende de brott som legat till grund för kontaktförbudet ogillats eller att förundersökningen hade lagts ned.

I ett ärende angavs att parterna numera umgicks och att det därför inte längre fanns skäl för kontaktförbud. I ett fall konstaterades att skyddspersonen hade kontaktat förbudspersonen.

I ett fall där förundersökningen hade lagts ned erinrades förbudspersonen om att han, trots att kontaktförbudet var hävt, kunde göra sig skyldig till brott om han fortsatte att kontakta skyddspersonen mot hennes vilja.

Vid protokollet 2014-10-08

Maria Ulfsson Klang

Jag har tagit del av protokollet.

Det som framkommit föranleder för närvarande inte någon ytterligare åtgärd eller något uttalande från min sida. Jag avser dock att fortsätta granskningen av hur Åklagarmyndigheten motiverar beslut om kontaktförbud genom bl.a. ytterligare en eller flera inspektioner.

Cecilia Renfors